

Od utajovania k patentovej ochrane (2)

V prvej časti nášho článku sme sa ponorili do histórie tak hlboko, aby sme v nej »naďabili« na prvé náznaky toho, čomu sa oveľa neskôr začalo hovoriť patentová ochrana. Dostali sme sa od prvých spôsobov ochrany až k prvému - Benátskemu zákonu. Sledovali sme aj časť búrlivej diskusie anglického parlamentu pri udeľovaní monopolov.

Zdá sa, že Anglicko malo dosť významný vplyv na uzákonenie ochrany vynálezov. Preto sa pozrime na to, čo predchádzalo spomínanému zasadaniu parlamentu.

Podobne ako v iných krajinách aj v Anglicku udeľovali panovníci privilégia. Listiny, ktoré mali charakter osobitného povolenia, prípadne výhradných práv, sa v Anglicku nazývali *Litterae Patentes* (otvorené listy). To, že boli otvorené, znamenalo, že neboli len pre adresáta, ale boli v istom zmysle určené aj ostatným.

Trvalo veľmi dlho, kým sa privilégia týkajúce sa vynálezov začali označovať slovom patent (z *Litterae Patentes*). Zaujímavé je, že už v začiatkoch hľadania foriem ochrany na nové užitočné riešenia existovali rôzne »podporné« opatrenia.

V snahe získať významných odborníkov udeľovali anglickí panovníci výhody tým, ktorí prišli do Anglicka z cudziny. Pravdepodobne prvý anglický patent na vynález bol udelený 3. apríla 1449 Johnovi of Utynam, ktorému kráľ priznal na 20 rokov výhradné právo na výrobu farebného skla. Ešte prekvapujúcejšie je, že za panovania Tudorovcov kráľovská koruna dokonca tajne rokovala so zahraničnými odborníkmi, aby ich získala do svojich služieb. Už vtedy sa »kúpovali mozgy« a panovníci sa všemožne usilovali udržať si odborníkov. Najčastejšie tak, že im znemožnili odsťahovať sa.

Preto vynálezcovia hľadali spôsoby, ako obmäkčiť tých, ktorí im udeľovali ochranu. Spomeňme Ralpha Rabbardsa, ktorý požiadal kráľovnú (v roku 1574), aby jej mohol predviesť vodu na čistenie zubov. Neskôr k nej pridal vodu na oči a vodu, »ktorá urobí ženskú pleť krásnou a mäkkou«.

Kráľovná Alžbeta udeľovala monopoly (ako sme to spomenuli už v predošlom článku) v takej miere a takým spôsobom, že to začalo byť pre cechy, ale aj pre bežných ľudí neúnosné. Zvýšili sa ceny, monopolní výrobcovia bránili slobodnému obchodovaniu a dochádzalo k bezohľadnému vykorisťovaniu.

Parlament chcel dokázať, že nie je len na »lamentovanie« a odvážil sa kritizovať kráľovnú. Tá si najprv zobrala na pretras odvážnych poslancov, potom pokarhala parlament za opovržlivosť (prostredníctvom strážcu pečate - ministra financií). Parlament sa len tak nedal a na zasadaní 20. novembra 1601 rokoval o návrhu zákona, ktorý nazval Zákonom o vyjasnení niektorých prípadov výsadných listín z hľadiska všeobecného práva. V rámci diskusií medzi poslancami a zástupcami kráľovnej zauvažoval jeden z poslancov takto: »Aký má vôbec zmysel, aby parlament vydával zákony, keď ich kráľovná môže na základe svojej vôle negovať.«

Z hľadiska princípov patentového práva je veľmi zaujímavé, že anglické súdnictvo začalo vydávať súdne rozhodnutia, vychádzajúc z toho, že monopoly nemožno udeľovať osobám, ktoré nemajú vynálezcovské zásluhy. Jedným z najznámejších sporov bol »spor o hra-

cie karty«. Kráľovná udelila výhradné práva na dovoz, výrobu a predaj hracích kariet zamestnancovi kráľovského dvora Edwardovi Darcymu. Londýnsky obchodník Allin nedbal na tieto práva. Darc ho žaloval. Súd po troch rokoch rozhodol, že monopol je neplatný. Hlavný sudca nebral ohľady na záujmy kráľovnej, keď vyhlásil: »*Monopoly odporujú všeobecnému (nepísanému) právu a sú zásahom do živnostenskej slobody.*«

Narastajúce rozpory medzi parlamentom a kráľovským dvorom viedli k prijatiu zákona o monopoloch (*Statute of Monopolies*). Spoluvypracovateľom tohto zákona bol aj slávny štátnik a vedec Francis Bacon a pravdepodobne najvýznamnejší žijúci právnik Anglicka sir Edward Coke. Zákon nadobudol účinnosť v máji roku 1624. Podľa tohto zákona všetky monopoly odporujú zákonom a vyhlasujú sa za zrušené a neúčinné. Ich vykonávanie je neplatné. V šiestom článku sú však uzákonené zásady udeľovania patentov na vynálezy. Predmetom patentov môžu byť výrobky alebo výrobné spôsoby. Patenty možno udeliť skutočnému a súčasne prvému vynálezcovi. Ochrana má charakter teritoriálny v rámci anglického kráľovstva. Obdobie platnosti patentu je 14 rokov od udelenia. Patent musí byť v zhode so zákonmi a nesmie poškodzovať všeobecné blaho zvyšovaním ceny, porušovaním obchodu alebo tým, že je všeobecne nežiaduci. Aj napriek mnohým významným zmenám oproti dovtedajšej forme udeľovania monopolov vynálezca nemal právo na udelenie patentu, aj keď jeho vynález spĺňal podmienky určené zákonom. Udelenie patentu ostávalo naďalej aktom milosti zo strany panovníka.

Po prijatí tohto zákona sa parlament na vyše dve storočia uspokojil. Z praxe vzišli iba požiadavky na opis vynálezu s objasnením podstaty, odlišenie nového od starého, uvedenie dosahovaného pokroku a formulovanie patentových nárokov.

Ďalšie konkretizácie súvisiace s udeľovaním patentov na vynálezy sa dostali do zákona až v roku 1835. Spomeňme aspoň to, že zákon určoval aj tresty za označovanie nepatentovaného tovaru ako patentovaného.

Je zaujímavé a poučné, že výrobcovia si už pred stáročiami robili reklamu tým, že uverejňovali často priamo na výrobkoch čísla patentov, ktorými bol výrobok chránený. Posledné desaťročia u nás, ale aj v niektorých krajinách, ktoré nás obklopujú, nepriali takejto rekame, aj keď nevieme o tom, že by bola priamo zakázaná. Zdá sa, že terajší výrobcovia si začínajú uvedomovať rozdiel medzi bežným a »patentovaným« výrobkom. V ďalších článkoch chceme túto problematiku sprístupniť nielen výrobcovi a poskytovateľovi patentovateľných myšlienok, ale aj ich tvorcom a užívateľom.

ŠTEFAN HOLAKOVSKÝ,
Kabinet výskumu tvorivosti SAV